

ШКОЛУВАНЕ НА ТАЛАНТА

(Смирненски и някои от любимите му учители)

ЕЛЕНА ДИМИТРОВА

За себе си Смирненски би могъл да изрече думите на Яворов: „Аз не живея аз горя.“ За 25 години сякаш е изживял няколко човешки живота. В почуда се питаме как е успял да остави такова богатство, разнообразно и завършено творчество до тази възраст, на която други писатели едва започват. И при това в същото време е изпълнявал толкова много странични задължения — партийни, чиновнически, редакторски.

Удивление буди и неговата начетеност. За школуването на големия талант благотворна роля е изиграло общуването с първомайстори на нашата и световната литература. В настоящата статия ще проследим неговите творчески контакти с четирима измежду любимите му поети — Пушкин, Лермонтов, Яворов, Дебелянов.

Още на ученическата скамейка Смирненски е омагьосан от руската класика. Учителят по руски език Владимир Дякович обстойно запознава учениците си с нейните най-големи постижения, въвежда ги в извисения свят на руските художници. Дякович е много възискателен, а и поетът проявява извънреден интерес към руския език. Той дружи и с един русин — Иван Иванович Зумер, сътрудник на „Българан“, който му помага да усвои езика. „Христо много бързо схващаше, той добре превеждаше. Много бързо запомняше стихове на руски.“¹

От данните, събрани в сектор Смирненски, а и от разговори с приятели на поета проличава колко солидно той е познавал руската литература още като ученик. Борис Понев си спомня, че се е опитвал да превежда стихотворения от поетите-декабристи Рилеев и Кюхелбекер. Тези преводи обаче не са запазени.

В ранните опити, когато перото е неукрепнало, когато творецът още няма своя физиономия, чуждото влияние веднага може да се разпознае. Начеващият автор обикновено търси опора у любимите майстори, защото неговите стъпки са несигурни. Често той не е в състояние да изрази мислите и настроенията, които са го завладели, и прибегва до помощта на някои от сродните по дух творци, започва да им подражава. Такова неасимилирано влияние от страна на наши и чужди писатели откриваме и в ранното творчество на Смирненски. То подпомага твърде много неговия растеж. Още в ранните опити личи стремежът му да се учи от руските класици. През 1917 г. превежда стихотворението на Пушкин „Десетата заповед“ (Смях и сълзи, 1917, бр. 12). Този първи опит на Смирненски в

¹ По устни сведения на Зумер.

преводното изкуство не е особено сполучлив. Младият поет не е спазил размера на оригинала, нито разположението на римите. Той е променил и смисъла. У Пушкин откровената изповед на лирическия герой за неговата слабост пред съблазните завършва с победа на нравственото начало:

Смотрю, томлюся и вздыхаю,
но строгий долг умею чтить,
страшусь желаньям сердца льстить,
молчу... и втайне я страдаю.

(„Деспотна заповед“)

А Смирненски е пропускал последните 12 стиха. В превода стихотворението завършва с дванадесетия стих на оригинала:

Не искам аз пари, имот,
нито пък неговия раб;
Но щом неговата рабиня
е хубава... то аз съм слаб!

По такъв начин се променя основната идея. Още неукрепнал идейно, повлечен от потока на тогавашния хумористичен печат, той е придал бохемски дух на стихотворението.

През 1918 г. Смирненски печата в „Българан“, бр. 52, две стихотворения с общо заглавие „Волни преводи“. Първото от тях — „Там“, ни пренася сред приказния свят на пролога към „Руслан и Людмила“. Младият поет явно се е стремил да постигне мелодичния, грациозен стих на Пушкин, да нахвърли с неговия размах зловещи, фантастични картини. И действително той е съумял да вдъхне на стихотворението характерен пушкиновски аромат, като е дал простор на собствената си фантазия:

Там, де мощна гръд вълните
удрят с тътен о брега,
де с столетия скалите
блят и стенат под снега,
де клокочат страшни бездни,
де цари и смърт, и плач,
меч е стиснал чер палач;
там, де кървави вълните
сини трупове влекат,
де се вият с страх орлите,
де стихните реват
непрестанни и страхотни,
де клокочи тъмен ад,
де триглавите животни
дишат смъртоносен яд,
де с козел зловеща врачка
броди из тъмите там,
.....

Докато в края на пролога Пушкин уверява читателя, че сам е видял този приказен залив, у Смирненски неочаквано се проявява хумористът, който с един удар разрушава цялата фантастика:

Там, да кажа откровено,
нигва не съм ходил аз!

Поетът не се опира немошно на чуждите образци още в ранните си опити. Той проявява и свои характерни черти.

Богатата, слънчева поезия на Пушкин, която по изрази на Луначарски поразява с някаква танцуваща грация, с младост безкрай, в която звучат Моцартови менуети, е прекрасна школа за Смирненски. Тя култивира неговото чувство за ритъм и звукова хармония, подхранва въображението му със своето зашемяващо богатство от красиви, свежи образи.

В стихотворението „На 42-ий набор“ (Смях и сълзи, 1917, бр. 17) и „Ний сме весели бродяги“ (Смях и сълзи, 1917, бр. 32) долавяме отгласи от анакреонтите стихове на Пушкин. И Смирненски възславя виното, веселия, безгрижен живот, говори за Бакхус и за „стаканен звън“. В някои пейзажи в ранното творчество на Смирненски се забелязват багрите на Пушкиновата поезия. Младият автор в мелодични, леки стихове рисува спокойните лунни нощи, огласяни от песента на славея, които така често срещаме у Пушкин, стреми се с неговата простота и изящество да придаде изразителност на картината:

Дивна нощ. Морфей царува
над заспалата земя,
оживят ветрец милува
потъмнялата гора.

Шипка росна клони свежда,
свива момку тя венци.
Месецът с тъга поглежда
на загиналий борец.

И сред тишината нощна
тихо от столетний дъб
песен славей веч запява,
пълна със дълбока скръб.

(„Падналият кавалерист“, 1916)

Музиката на Пушкиновия стих, чертите на неговия пейзаж долавяме и в стиховете:

Бавно махайки крилата,
с крясък чайките летят,
впили поглед в водата,
рибки палави следят.

Облачета бели плават
из небесни висини,
с поглед страстен се прощават
закъснелите звезди.

Пълний месец веч се скрива
там зад острова зелен,
песен славеят извива,
с радост среща светлий ден.

(„Зората край Дунава“, 1916)

Дълбоко е отеквала в артистичната душа на Смирненски възвишената, страстна поезия на Пушкин. Тя е развивала неговото реалистично око, защото по изрази на Белински цялата от край до край е проникната от действителността, не поставя на лицето на живота белило и червило, но го показва в неговата естествена, истинска красота.

Пушкин пленява своя ученик не само с виртуозната стихотворна техника, не само с мощната фантазия, но и със своята биография, както и с дръзновените

лесни за свобода. Този чародей на словото до последната си клетка беше свързан с народа. Той предпочете страдалческият живот на независимата личност пред обезличаващото охолство и мимолетния блясък на дворцов поет. Напразни останаха усилията на императора да спечели този гений, да омаломощи неговия бунтовен дух. Пушкин явно нарисова своя автопортрет във величествения образ на пророка, чието сърце шестокрыл серафим замени с горящ въглен, а езика му — със змийско жило, за да изпълни небесната повеля:

Глаголом жги сердца людей!

Такъв беше творческият идеал и на Смирненски.

Нашият голям поет дълбоко се е вълнувал и от поезията на Лермонтов. Гордият самотник, който пое острия кинжал от ръцете на декабристите и на Пушкин, за да загине като тях в неравна битка със самодържавието, е привличал Смирненски и със своята честна, героична натура. Той е най-любимият му поет. В многозвучната поезия на този неустрашим бунтовник, в която по думите на Белински има всичко: и небе, и земя, и рай, и ад, младежът е чувал гласа на собствената си душа. Лермонтов му е сроден с неизмеримата сила и дълбочина на чувствата, с убийствената ирония към заобикалящата го действителност, с изгрящата жажда за свобода и обществена активност.

В ранното творчество на Смирненски, макар и изразени наивно, звучат лермонтовски настроения. И той напразно търси някаква нравствена опора, напразно простира ръце към някакъв идеал, достоен за жертва. Пошлостта на живота го довежда до отчаяние, да безверие. В много от ранните творби на Смирненски чувстваме същата безнадеждност, както в Лермонтовото стихотворение „И скучно и грустно“.

И у Смирненски гори същият неспокоен, борчески дух, който Лермонтов така поетично изрази в изповедта на Арсений и на Мцири:

... О, я как брат
обияться с бурей был бы рад!
Глазами тучи я следил,
рукою молнию ловил...

И Смирненски като Лермонтов се чувствава роден брат на бурята. Дълбоко го е вълнувал образът на Демона. В сектор „Смирненски“ се пазят няколко листа, на които са нахвърляни различни варианти на два стиха, озаглавени „Демон“:

От звездний трон на своите висини
прокле ме ти и хвърли върху таз земя.

Явно е, че под въздействието на Лермонтов той е замислил някаква поема, но не я е написал. За да подчертае силата на руския народ, поетът го рисува като някакъв фантастичен исполин, който властва над всички природни стихии. Този романтичен образ навярно е подсказан от Лермонтов, чийто Демон се носи в облаците, облечен в мълни и мъгли:

По стръмните пътеки на борбата
вървя обгърнат с пламъци и гръм,
пламти под моите нозе земята
и в устрема на своята ярост свята
стихийно величав и властен съм.

(„Северният Спартак“)

Мефистофел ведна от най-дълбоките сатири в нашата литература — „На гости у дявола“ — е много сроден по своя трагизъм и високи пориви на Лермонтовия Демон. И той като него жадува за искреност и рицарски подвизи, нечовешки страда от своето падение. Никак не можем да се съгласим с твърдението на

някои критици, че дяволът в тази сатира просто играел на чест, че той самият бил сатиричен герой. Видът на Мефистофел, неговата разтърсваща изповед убедително доказват, че той е сложен и дълбоко трагичен образ:

В очите му есенна горест бе скрита,
но все пак бе горд и засмен...

Така поетът описва самотния прокълнат дух. В тази прекрасна творба дяволът е носителят на сатиричното изобличение, безпощадният отрицател на заобикалящата го действителност, който жестоко клейми и себе си.

И той като Демона напразно търси на земята нещо красиво, което да го възроди, да окрили неговите благородни пориви. Те са съзвучни със затрогващата изповед на Демона.

Хочу я с небом примириться,
Хочу любить, хочу молиться,
Хочу я веровать добру.

Разбира се, тази сатира на Смирненски и поемата на Лермонтов са напълно различни по сюжетно развитие и по жанр. Героят на Смирненски е по-земен, по-очовечен, не обитава надзвездните светове, не притежава мистична власт над космоса. Той живее в реална обстановка, движи се сред хората, в градски декор, постига богатства и слава. Той е надмогнал своята зла природа, неговите стремежи са по-конкретни — да се бори с лицемерието и безчестието, докато Лермонтовият Демон мечтае да се пречисти и облагороди чрез любовта към невинната девойка, за да се върне в рая, от който бог го е прогонил. Но той до края остава демоничен, погубва годеника на Тамара, целувката му излъчва смъртоносна отрова. Смирненски се е вдъхновил от драматичната борба на Лермонтовия герой срещу своя демонизъм, от жаждата му за обич и вяра в доброто. Когато Мефистофел разбира, че в този позорен свят, в който безчестието се смята за чест, няма никаква светлинка, той изживява непосилно страдание, и както героят на Лермонтов стига до пълна безнадеждност:

Отчаян, окаян веднъж в булеварда
аз тръгнах неземно злочест.

Влиянието на Лермонтов така се е претопило във въображението на поета така искрено е изстрадано, че му е помогнало да сътвори една ярка, оригинална творба.

Интересно е все пак, че въпреки голямото преклонение на Смирненски към Лермонтов паралелите между двамата не дават богат материал за изследвания. Влиянието на големия руски поет по-скоро се чувства в дълбокия трагизъм на някои сатири и лични изповеди, без да е оставило явни следи върху ритъма, мелодията и образната система.

Особено плодотворно за Смирненски е общуването с Яворов и Дебелянов. Той знае наизуст „Две хубави очи“, „Арменци“, „Заточеници“, „Калиопа“, „Павлета делия и Павлетица млада“, „Песен на песента ми“, в тихите летни вечери в захлас декламира стихотворенията от Димчо Дебелянов.²

Смирненски е дълбока, свръхчувствителна натура. Още в юношество у него напират необикновено силни чувства, мъчат го размисли за грозната действителност. Но, както казах, тогава той не може да им даде свой оригинален израз. Младият поет чувства трепетите на собствената си душа, уловени и предадени по свършен начин в поезията на Яворов и Дебелянов. Смирненски е вътрешно предразположен към влиянието на двамата поети. То личи и в зрелото му творчество, защото той е сроден на тях по душевно устройство. За Смирненски, както

² По устни сведения на Веселин Димитров.

и за Яворов и Дебелянов търсенето на красота в живота, на възвишени идеали е жизнена необходимост. В ранната младост Яворов намираше духовна опора в социализма, а по-късно — в борбата за освобождението на Македония, на която обрече живота си. Същият порив за нравствени, хуманни подвизи вдъхновява и Дебелянов. Съвсем искрено е признанието му, че е понесъл тъгите на милиони сърца. Въпреки че по време на Първата световна война е освободен от военна служба, съвестта не му позволява да живее в безопасност, докато другарите му загиват и той доброволно отива на фронта. Когато мимолетната вяра в социалистическия идеал рухва, за чувствителния поет настава „неумолима пустота“. Мъчат го тежки угризения за неизпълнен обществен дълг.

Трус яви се — крачка през прозора,
Крачка сторя — ето ме на двора,
не търкалям
се по стълби вити,
няма писък,
ни глави разбити.

Леле, моя
къща без етажи,
море, леки
кат перо багажи.

Сън сънувах, ой нерадост, —
черен сън през черна младост!
Сън сънувах, зла прокоба —
сънувах си джоба.

В стихотворението „Нощна идилия“ (Българан, 1917, бр. 45) звучи ритъмът на IV част от „Калиопа“. Младият автор явно се е стремил да постигне музиката и настроението на Яворовата поема, като е придал на темата хумористична окраска:

Очите ти са слънце в юнски ден,
възпряно морно в ясни висини,
клетник за миг от него озарен,
погребва вече цветни младини.

В някои творби от ранния период Смирненски е много близък до лирическия герой на Яворов и Дебелянов. Съвсем очевидно е влиянието на Яворов в стиховете:

Уж ден, а мрак е непрогледен,
из него демон зъл цари
и съска там смехът му леден,
а аз вървя кат призрак бледен.
Отпред гори и канари,
отпред пътеки без зари. . .
Цветя посадах, а събрах коприва,
потърсих истини — навред лъжи;
любов разпръсвам, злоба ме облива,
запаля свещ — тъма ме пак облива. . .
Глава тежи, душа тъжи,
душа ми кой ще освежи?

Макар и несръчно написани, тези стихове издават същата безпътница и безизходност, както „Великден“ на Яворов. Смирненски се е стремил да наподобява контрастите, чрез които неговият учител е изразил жестокото несъответствие между желания и действителност:

И страх неволен често смушава му душата:
че слънце го изгаря, а сянка не съзира,
че хала го настига, а завет не намира,
нито спътник някой да си даде ръката.

(„Великден“)

В една от най-съвършените творби на Смирненски — „Зимни вечери“ — при описанието на ковачницата той е подбрал най-точни глаголи-метафори, постигнал е такова звуково съчетание, което напомня звъна на чука. Тези строфи по съдържание и майсторство са близки до първата част на „Калиопа“ от Яворов. Ученикът вече е постигнал езиковата и музикалната изразителност на своя учител:

Пламва стомана елмазена,
вие се, съска, пълзи —
с тежките чукове смазана,
пръска тя златни сълзи.
Синкави, жълти и алени
снопчета пламък трептят,
в огнен отблясък запалени
черни ковачи коват.

Покъртителните страдания на героите в „Жълтата гостенка“, „В Поволжието“ и в „Глад“, техните кошмарни състояния са описани с яворовска сила. По своя драматизъм, по рязката промяна на интонацията и по психологическата дълбочина тези творби наваяват асоциации с „Градушка“, „Нощ“ и „Арменци“. Яворов изживява като свое лично страдание селската мъка и тежката съдба на прокудените от родината арменци. В „Градушка“ бурята, ужасът на безпомощния човек са предадени с непостижим драматизъм и психологическа дълбочина, с изключителни интонационни ефекти:

Вихрушка, прах... Ей свода мътен,
продран запалва се — и блясва —
и още — пак — о, боже!... Трясък
оглася планини, полета —
земя трепери... Град! — парчета —
яйце и орех... Спри... Недей...
труд кървав, боже, пожалей!...

И хаотичните, адски кошмари, влудяващото напрежение в „Нощ“ са изразени с нахъсани синтактични единици, със силни паузи, в които е стаен ужас, с внезапна смяна на интонацията. Поетът талантливо е претворил психологическите похвати на Яворов:

— ...: там не могат
ни злоба людска, ни закон
досегна рая ни... Тълпа —
Защо трепериш? Идът! Но кой?
Те влязат... Помощ!...
..... Боже,
все тая нощ! — все тоя сън...

Предсмъртните кошмари на умиращата девойка в „Жълтата гостенка“ са изразени с нахъсани синтактични единици, със силни паузи, в които е стаен ужас, с внезапна смяна на интонацията. Поетът талантливо е претворил психологическите похвати на Яворов:

Души я някакъв гигант стоманен
до черна каменна стена...
Навън, ти призрак мрачен и неканен!
Навън!... О, въздух, въздух! Светлина!

Като че ли и в нашите гърди въздухът не достига, жестока болка задавя гърлото. С яворовски интонационни контрасти, с напрегнати до краен предел отчаяни възкличания, недоизказани изречения, поетът е съумял да ни внуши в „Поволжието“ страшното отчаяние на слепия старец, чието единствено внуше умира от гладна треска в ръцете му:

— О, не! Далеч! Не давам го! Не бива!
Последен внук — последна скръб!
.....
И разтреперан, пипа го той в шемет:
— Челото... вледенено... мраз!...
Не може туй! Не може! Няма да го вземе!
Далеч, далеч със него аз!...

Обикновено там, където прибегва до психологически анализ, Смирненски като Яворов в „Градушка“ не се ограничава само с описателна характеристика, а неусетно слива авторската реч с вътрешния монолог на героя.

В някои строфи на „Глад“ отчаянието на обречените на гладна смърт руски селяни е описано с яворовска сила чрез проникновена психологическа характеристика и чрез безнадеждната мъртва природа, която ги заобикаля:

И ето плачеща жена,
до нея плахо отстрана,
привел в печал глава, върви мужик замислен.
Край тях притискат се деца,
с изпити, смаяни лица,
и впиват поглед из кървана многочислен.
.....

Сивождли безплодни поля
се простират кат смъртен саван
и по тях безконечен керван,
поразен от съдбата си зла.

В едно от последните стихотворения на Смирненски — „Стара приказка“ — неочаквано и трагично зазвучава яворовската тема за безсмислието на живота, за всесилната власт на смъртта. Наскоро обаче поетът написва „Съветска Русия“ и „Моряци“. Те са възторжени песни, озарени от младежка вяра. Но неговата лебедова песен — „Приказка за стълбата“ — говори за печални философски размисли. Болният, чувствителен младеж е потресен от престъпното бездушие, което проявява към него председателят на партийната кооперация. Той почива в същата къща в Горна баня, в която е настанен и Смирненски. Вижда неговото състояние, но отказва да му отпусне парична помощ, толкова съдбоносна в момента. При това кооперацията дължи на поета неизплатени хонорари. Тази безчовечна проява го навежда на скептични прозрения за слабостите на човешката природа и опасните изкушения на властта.

Творец като Смирненски, с толкова богат вътрешен живот, не може да не даде поетичен израз и на личните си възторзи и страдания.

И той като Яворов и Дебелянов сътвори любовна лирика, която извира от най-чистите глъбини на душата му. И Смирненски като тях обича възвишено и чисто, не смее да се доближи до любимата, за да не разруши красивия образ, който носи в сърцето си, да не оскверни чувствата си. „Недей дохожда“ от 1919 г. е съзвучно на Яворовото стихотворение „Насаме“, в което сложната диалектика на човешките чувства е изразена с дълбоко психологическо прозрение:

Под нежната омая на вечер замечтана
и двама ний горим! — не идвай чак при мен. . .
В прегръдките си взел те, когато ще желая
цял с тебе да се слея — и ний ще се топим
в блаженство и забрава, мъчително далече
от себе си тогава усещал те бих аз.

В ръкописната редакция на „Недей дохожда“, без да копира, но и без да постигне драматизма на Яворов, младият автор непосредствено е предал същата сложност на своето отношение към любимата, същия чист порив:

О, как те чакам, как! Но ти нелей пристъпя!
От тука ще следя аз твоя лек вървеж.
Така ще бъдеш ти за мене триж по-скъпа,
и тройно ще пламти жестокий ми копнеж.

В артистичната душа на Смирненски скръбта звучи в мелодии и образи, напомнящи поезията на Дебелянов:

Над мене нивга вишните с привет
и тиха скръб да не шумят.
И месецът над моя път
да не възпре загадъчен и блед,
посребрил ярко спомена за тебе.

(„Копнеж“, 1921)

Облхва ни меланхоличността, възвишената тъга на Дебеляновите елегии и в стихотворението „Минало“ (1919):

На огнени ленти от двете страни
на насапа бликнал бе мак,
сред него, упити от скръб и любов,
ний чакаме дългия влак.

От тези примери ясно личи, че Смирненски не се опира немощно на чуждите образци. Той изгражда свои поетични образи и картини. Но интонацията, звучността на стиха, настроението го сближават с лириката на Дебелянов. Колкото и да са вътрешно сродни Смирненски и неговите любими учители, между тях съществуват и немалки разлики. Душата на Дебелянов е разпъната от мъчителна драма. Поетът е устремен към възвишени, неземни светове:

Любовта ни е чист непомътен кристал,
и със звездни венци вечността ни ренчава.

или:

Но възжаждал вечна красота,
аз отвъргнах тленния ѝ дар.

Но у Дебелянов е много силен и поривът за земно щастие. Духовното и плътското в любовта са в непримирима борба. Поетът непрестанно е изправен на безпощаден съд от собствената си съвест. Другият любим учител на Смирненски — Яворов, е още по-трагично раздвоен. Както сам изповядва, в душата му се борят две души — на ангел и на демон. Подобно на героите на Достоевски тези непримирими вътрешни двойници го хвърлят в пъклени мъки. В поезията на Яворов звучат несъвместими противоположни гласове. Той презира жената, която ще омърси чувствата му със „сажди на страстта“. Но се бои и от себе си, от собствения си демонизъм. „Вие трябва да се пазите от мене, трябва да се пазите да не ме обикнете“ — пише Яворов на Дора Габе. В писмо до Мина Тодорова поетът ѝ изпраща стихотворението „Молитва“, в което призовава свещената сянка на майка си да го пазят от греховни дела. Яворов е от тези прокълнати души, които и в полети, и в падения неотлъчно са следвани от страданието. Той чувства вътрешна необходимост да страда, да руши, самото щастие го измъчва. Яворов стига до философски обобщения за непреодолимата отчужденост между мъжа и жената, които, устремени един към друг „в жажда и притома“, винаги ще останат далечни. В душата на Смирненски няма такива мъчителни противоречия. Той не познава вътрешните конфликти на Яворов и Дебелянов. Но двамата поети написаха и слънчева любовна лирика, защото изживяха и мигове на пълноценно щастие. А на Смирненски любовта никога не носи радост. Тя или е безответна, или е обречена на раздяла. В интимната му лирика основното настроение е скръбта. Колкото и да е отчаян, Смирненски не изпада в афект. Той мъжествено понася своята мъка. За Яворов любовта е не само страдание, но и радост от споделените чувства, и морална опора, и спасение. Тя го окриля с вяра в доброто.

Само любовта може да издигне и Дебелянов „над пропасти и смрад и суета“. За Смирненски тя не е толкова съдбова, както в живота на неговите учители.

В някои любовни стихотворения Смирненски е нахвърлил незабравими лирични пейзажи. По своята звучност и тиха тъга, по елегичния тон те напомнят пейзажите на Дебелянов. В „Среднощни сенки“ поетът по дебеляновски е съчетал артистичното бохемство и трагизма:

В среднощ среброкрила тълпи многоцветни
щом стихнат, сломени от лих маскарад,
и месец замислен безшумно наметне
безплътни одежди на спящия град,
вървим ние трима царе безмонетни,
пияни от бира, тъга и любов.

В някои любовни стихотворения Смирненски внася свои теми и похвати. В тях неповторимо се предиват тъгата и смехът, шегата и нежният лиризм. Той духовито се надсмива над себе си или тъжно се самоиронизира. Понякога финалт е най-неочакван, рязко контрастиращ на лиричното настроение:

Аз Нагел безпаричен съм,
ти — Дагни босокрака,

по кремъчния калдаръм
очаквам те сред мрака.

Но ако в тоз тревожен час
от мен те друг разлъчва —
ще скоча в дълбините аз
на пълната ви бъчва.

(„Камъ“)

Той е безпощаден към користта и плоскодушието, които превръщат любовта в търговия и измама. Съвсем изненадващо в стихотворението „На златните къд-ри“ лиризмът е изместен от груб сарказъм:

Като ливански кедр ти тогава
люлееш стройния си стан
а аз, пиан от обич и забрава,
шепна: защо не съм бръшлян!

Защо не съм бръшлян, за да обвия
таз чудна, мраморна снага,
тъй както моята кесия
обви я и изсмука тя!

Смирненски умее да вижда трагичното в комична светлина, с непостижимо майсторство да слива скръбта с хумора:

Сигур защото е зима,
вятър ме вей, Лорелай,
вятър в сърцето бушува,
вихър из джоба витай.

(„Снежинки“)

В тези лирико-хумористични стихотворения, някои от които са писани в ранната младост, поетът постига свой неповторим стил. Те са единствени в нашата лирика.

Яворов, Дебелянов, Лермонтов с разкъравено от болка сърце изплакаха своята отчужденост от живота, своето безверие. За Яворов личното страдание се превръща в обобщена вековечна орис на човечеството, във философско мировъзрение за непобедимата мощ на злото, за безсмислието на живота. Смирненски с присъщия на младостта ентузиазъм вярваше в комунистическия идеал. Но в моменти на тежки разочарования, както вече споменах, и него го връхлитаха мъчителни размисли за непоправимите човешки слабости. „На гости у дявола“, „Стара приказка“, „Приказка за стълбата“ са философски творби, проникнати от отровата на скептицизма, които го доближават до Яворов и Лермонтов.

Големият талант на Смирненски не е саморасло диво цвете. Той е обогатен от солидна школовка. Благодатна почва за неговото много странно и бързо израстване е творчеството и на още много други майстори, между които — Ботев, Вазов, Лилиев, Блок, Алеко Константинов, Елин Пелин и особено Горки. Но в ранните подражания на Пушкин, Лермонтов и Дебелянов, в пародията по Яворов ясно проличава, че поетът е овладявал стихотворната техника, развивал е своя музикален усет и творческо въображение главно чрез досега си с тези велики художници и виртуози на стиха. Въздействието на Яворов и Дебелянов, но вече творчески асимилирано, прозира и в най-зрелите му творби на интимни и социални теми. Особено дълбоки следи върху поета оставя Яворов, но не в революционната поезия, която е много по-близка до патоса на Вазов, до борческия дух на Ботев, а в трагичните интимни изповеди и в такива шедьоври като „Зимни вечери“, „Жълтата гостенка“, „Глад“ и „В Поволжието“.

Колкото и да е голямо преклонението му пред Пушкин и Лермонтов не само като творци, но и като личности, все пак творческите светове на родните му учители са му явно по-близки.